

Det er mulig å gjøre og få til store ting

Taler

Jonas Gahr Støre
Statsminister

Dato

12 februar 2025

Sted

Oslo katedralskole

Omstendigheter

Statsministerens foredrag på Politisk lunsj (Plunsj)

1 Kjære alle sammen,

Takk for invitasjonen! Utgangpunktet mitt for dette plunsj-foredraget er å se et godt stykke fremover i tid. – Om hvordan vi trenger å ordne oss, ordne
5 samfunnet, slik at folk som bor i Norge kan jobbe, kan lære, trives og leve i landet vårt på en god måte. Det var hovedoppgaven også tidligere, tilbake i historien, her på Katta – med røtter helt tilbake til 1100-tallet – så har det også vært andre tider og hva var de store utfordringene da? Jeg tenkte at dette er derfor stedet å snakke om de store utfordringene nå.

10

Og så jeg har tenkt å utfordre dere til å gå litt tilbake igjen for å få svar på de veldig store oppgavene vi har fremover nå, før dere går ut av videregående og skal gå inn i studier og gjøre andre ting.

15 Altså hva vi skal gjøre for å ta landet vårt videre, og hva dette landet vårt er. Det skal jo dere leve lenger med enn det jeg skal. Og jeg er ofte fylt av at det er dere som lever lengst med konsekvensene av politikken; dere har vi et særlig ansvar for.

20 Men dere er altså heldige, dere skal snart få studere. – Det gjorde jeg òg en gang. Dette er meg (*bilde, lysark*). Det var dyrere og tok lenger å klippe meg på den tiden, kan jeg si. Men jeg endte opp her – slik ble mitt liv – det var litt tilfeldig. Vi snakket om det nå i sted. Det er en tilfeldighet hvor du ender, hva du går på og hvor du studerer. Og jeg ble formet av det som skjer i de årene, av
25 videregående og etter videregående. – Men også fra det å se landet mitt utenfra;

å se Norge fra der nede i Europa og tenke at alt det du møtte der ute, det var egentlig kanskje litt større, kommet litt lenger, det var litt annerledes enn slik ting var på norsk side.

30

35

Det spørsmålet som satte igjen hos meg da var: Er Norge et lite eller et stort land?

40

Jeg var utenriksminister i noen år, og da hadde jeg med meg i bagasjen at vi ofte bruker den betegnelsen på oss Norge – at vi er «et lite land». Det var en statsminister tidlig på 1970-tallet som sa at Norge er et lite land i verden. Det er én beskrivelse, men det forteller litt om hvordan vi så på og ser på oss selv. Knut Frydenlund, som var utenriksminister noen år senere, skrev en bok som et "Lille land, hva nå?". Og det kan du jo skrive nå også, i en verden som er ganske turbulent der ute. Det er uklart hva som skjer i USA, det er krig i Europa, det er krig i Midtøsten, klima, store utfordringer, og hvem er vi?

50

Og da jeg var utenriksminister fant jeg ut at det der gir egentlig ikke mening før vi bestemmer oss på hva vi mener med et lite land. Hvis vi nå tar rekken av land i verden, så er vi 200 land totalt. Og i antall innbyggere, sånn litt over 5 millioner, så er vi blant de mindre landene. Vi er på en sånn 150. plass, eller noe slikt. Det er mange land med innbyggere som er større enn oss. Men i landareal, da er vi egentlig i det øvre skiftet. Da er vi om lag 360 000 kvadratkilometer og det er et litt større land. Hvis vi legger til hav og havbunn, så er Norge verdens 17. største land. Og hvis vi bare tar kystlinjen vår, hvis dere går inn og spør om det i ChatGPT, så får vi vite at Norge har verdens nest lengste kystlinje, etter Canada. Rundt hver øy, rundt hvert sund.

60

Vi er havnasjonen. Vi er verdens nest største sjømateksportør. Altså den nest største. Vi er den fjerde største skipsfartsnasjonen. – Tenk på alt fra vikingtid oppover, fiskerier, alt vi har brakt. Og tredje største gasseksportør i verden. Og i Europa er vi den viktigste leverandøren av energi. Og så har vi akkurat nå verdens største pensjonsfond. – Så på den måten er det ikke mulig å si at Norge er et lite land. På noen områder er vi det, på andre områder er vi store. Vi dekker

ikke alt, men det vi er gode på, der har vi stor aktivitet. Energi, sjømat, industri, metaller og kunnskap.

70 Noe av det som provoserte meg litt da jeg studerte der i Paris, var at da jeg så på
værmeldingen på fransk TV, så kuttet de av europakartet ved 60. breddegrad. –
Dere kan se for dere 60. breddegrad, som går rundt hele jorda; den går gjennom
Helsingfors, Stockholm, Oslo og Bergen, og så rundt hele kloden. Så vi som er
fra Oslo, synes det er fint, for vi er med på kartet. Men jeg som er fra Norge, jeg
75 og som dere franskmenn har lite forståelse for og greie på – men det er også en
del av Europa, også en del av NATO, det er en del av det vi står sammen om
med franskmennene. Det er for dem langt unna.

80 Men jeg pleide også å ha med meg et kart som utenriksminister som jeg la på
bordet, rundt om på møter. Jeg er litt mer forsiktig nå som statsminister, men
jeg gjorde det da. Dette er et kart jeg er veldig glad i. Det er kloden sett fra
Nordpolen og sørover. Her ser dere Grønland. Og de store havdypene der på
midten, der er det 5 500 m dypt utpå der. Og så har du denne grunnen med
Svalbard og så inn mot norskekysten.

85 Jeg liker å vise denne til franskmennene og si at der, helt nederst, ytterst er
Frankrike. Sånn kan også verden sees. Og det som er viktig i årene som ligger
foran oss nå, er at dette som vi ser her, kommer til å bli det jeg kaller et nytt
sentrum i verden. Ikke det eneste. For akkurat nå er sentrum her på Katta. Men
90 dette kommer til å bli ett sentrum i verden, for så mye skjer i Arktis. – Isen
smelter, sjørutene til å seile østover og vestover; du kan seile 40 % fortare fra
Nederland til Japan hvis du seiler den veien, enn hvis du seiler rundt sørover og
rundt India. Rett ved vår grense har Russland sitt største kjernevåpenarsenal til
sitt forsvar og sin avskrekking. Og her ligger vi, Norge.

95 Du kan ikke velge din geografi. Geografien er gitt. Den legger sterke føringer på
hvem vi er og hvor vi er. Så dette er litt om utgangspunktet. Lite eller stort land,
avhenger av hva vi snakker om. Vi er kanskje verdens mest åpne økonomi. Vi er
et av verdens mest digitaliserte samfunn. Det gir oss utrolige muligheter, men
100 det er også sårbarheter knyttet til dette.

Jeg tenkte jeg skulle dra gjennom med dere et par utfordringer for store Norge.
Det ene er klima. Hvordan skal vi klare å få mobilisert fortsatt vilje, interesse,

105 nysgjerrighet til å nå klimamålene våre? For de skal vi nå. Det er ikke bare å knipse og vedta og si at vi skal nå dem, men det kommer til å bety noe for hver og en av oss hvordan vi gjør det.

Og det andre er, som jeg sier, det er folk det kommer til å stå på i de årene som
110 kommer. Hvordan sørger vi for at folk får opplæring, utdanning, motivasjon til å være i arbeid? Det er de to spørsmålene jeg har tenkt å dvele litt ved.

115 Det første – klima. Det dere ser til venstre her (*nytt lysark*) er nedbørkartet over Norge 7. august 2023. Det var inngangen til ekstremværet «Hans». Og da regnet det fælt her i Sør-Norge. Vi hadde værmeldinger som fortalte oss noe om hva som var i vente. Bildet til høyre er fra Nesbyen. Det er for øvrig det stedet
120 hvor Norge har varmere rekord, 35 grader. I Nesbyen er det både kaldt og varmt om hverandre. I en normal august-måned kommer det 100 mm nedbør, men i august i 2023 kom det 260 mm.

Da fikk vi altså ekstremvær. Hvis dere kjører oppover Hallingdal; de husene i
125 Nesbyen som ligger nærmest ned mot riksveien, de er nå fraflyttet. For der går det ikke an én gang til at denne elva renner over. Og det er bare ett eksempel på at Norge får våtere og villere vær.

Og siden, som dere vet, førindustriell tid, fra rundt starten på 1800-tallet, så har
130 verden blitt om lag én grad varmere, og nå øker temperaturen med 0,2 grad i snitt per tiår.

Og så har vi satt målet om 1,5 grader i Parisavtalen, som vi skal nå. Det er ikke rart mange spør; hva forskjellen er på 1,5 og 2? Ute varierer jo temperaturene
135 hele tiden, så hva er forskjellen på det? Jo, forskjellen er ganske stor. Fordelen med å klare 1,5 fremfor 2, er at 50 % færre mennesker i verden ville bli utsatt for vannmangel, hvis du klarer 1,5 og ikke 2. Og 10 millioner flere mennesker vil miste hjemmene sine på grunn av at havet stiger. Og det er viktige forhold for mennesker.

140 Så – vi skal nå klimamålene våre. Hvert land må gjøre den jobben. Vi skal nå dem i Norge, de skal nå dem i Polen, de skal nå dem i Storbritannia og andre

steder.

145

I min regjering har vi gått inn på et nytt redskap hvor vi teller tonn slik som vi teller kroner. Når vi lager statsbudsjett, så teller vi kroner, hva vi har råd til, hvor mye til skole, hvor mye til helse, hvor mye til veier. Men vi lager også et regnskap for hvordan vi kan kutte tonn for å komme ned mot det som er vårt klimaregnskap.

150

Og dette (*nytt lysark*) er omtrent veien vi skal til 2030 for å nå våre klimamål. Dere vet at vi når dem sammen med Europa, industrien vår, for å slippe ut og kjøpe kvoter – og de kvotene skal ned. Så – sammen med Europa skal vi få ned de utslippene som kommer fra industri, fly og den type virksomhet.

155

Her hjemme skal vi kutte utslipp i den sektoren som har med hjemmesfæren å gjøre. Her (*nytt lysark*) ser dere veien ned. Vi er nå i 2025 og vi skal ned til 2030. Og så kan dere se her på de forskjellige punktene; det som gjør at vi går over til mer biodrivstoff. Den øverste prikkete linjen, det er der vi er på vei nå, hvis vi ikke gjør noen ting mer. Da går den sakte nedover, men når den kommer til 2030, så er det gjenværende ganske stort volum. – Får vi tatt inn mer biodrivstoff, nye virkemidler i jordbruket, det vi sørger for av før til kuer for eksempel. Noe bidrar og noe bidrar ikke til utslipp. Målrettede satsinger på utfasing av fossile utslipp, klima- og miljøavgifter og andre typer virkemidler.

160

165

Dette er en vei som kommer til å koste for oss – og koste for dere. Men det er fullt mulig at vi når dette gjennom det klimabudsjettet. Men det som selvfølgelig er utfordringen, det er å klare å få til den omstillingen som skal til. – At det er vilje til å gjøre dette. Noe blir dyrere, det skal bli dyrere å slippe ut, og det blir billigere å gjøre de riktige tingene. Og så må vi ha en industri som satser på å gjøre de riktige tingene.

170

Jeg skal nevne ett eksempel for dere. Vi har mange elbiler i Norge. Vi var tidlig ute med elbiler. Vi ligger foran alle andre. Det betyr også at i Norge så er det flere elbiler som kommer til livets slutt, som er ferdige, som skal vrakes. Og måten å vrake en bil på, det er at den blir kjørt ned i en sånn ‘shredder’, som de sier, og kommer ut som skrapmetall. Men i dag har du dette kjempestore bilbatteriet. Det er ikke ett batteri som på de gamle bilene, men en sånn svær ‘rack’. Og det blir i dag brent. Den ‘racken’ blir tatt ut og brent. – En veldig sløsing av viktige mineraler og veldig lite bra måte å slippe ut på, den brenselen.

175

180

Men her har altså én norsk bedrift, en kombinasjon av Norsk Hydro og en
185 annen bedrift, de har etablert seg i Fredrikstad, Hydrovolt. De får inn den
elbilen, tar ut hele dette svære bilbatteriet, så tømmer de det for strøm – og den
strømmen bruker de til å drive fabrikkene – det er smart. Så tar de fra hverandre
de batteriene og kjører dem inn i ulike sånne ‘hakke-opp-prosesser’, og så sitter
de igjen med 95 % av det bilbatterier som kan de bruke igjen. Og det der er
190 lønnsomt. Og fordi vi er fire-fem år før alle andre land, kan den bedriften nå
etablere seg også i Frankrike – og flere andre steder. Fordi vi har flere elbiler enn
de fleste andre.

Dette må hele økonomien vår gjennom – for å komme dit. Jeg er opptatt av at
195 vi, og dere, er motivert til å gå inn i det. For det kommer til å kreve – ikke bare at
vi som forbrukere tar riktige valg – men at dere, når dere skal ut og jobbe og
velge fag – må være med og velge de fagene som gjør denne reisen. Det er mulig
å gjøre, og stort sett blir det et bedre liv for oss. – Bedre miljø, bedre nærmiljø,
og det kan vi altså klare.

200 Hva skal til for å få opp engasjementet i befolkningen? Nå sier jo alle sånne
meningsmålinger om klima – at det er ikke på vei ned – at det er andre ting som
er alvorlig; se ut i verden og se hva som skjer rundt oss. Men det kan vi ikke la
skje. Vi må holde det engasjementet oppe og vi må gjøre politikk som tar oss dit.
205 – Kutte utslipp og skape jobber. Vi kommer fortsatt til å drive med gass ute i
Nordsjøen, men det er under forutsetningen av at vi kan ta ut CO2 av den
gassen og så pumper vi den ned 2 000 meter under overflaten, og der blir den,
der blir den borte, og da kan vi bruke energien. – Hvis ikke, så må det avvikles.
Det er den store reisen vi er i nå. Det er da mitt første punkt.

210
215 Det neste: Hvordan får vi flere unge i arbeid? Og se på denne tabellen her (*nytt
lysark*). Når vi ser mot 2060 – det året har jeg valgt, for da blir jeg 100 år – en
statsminister i min beste alder, det er et mål – men i 2060, så ser
befolkningsutviklingen vår sånn ut (*nytt lysark*). Da blir det 730 000 flere over
65 år. Og for dere er kategorien 18 til 65 år. Der blir det cirka 50 000 færre. Og
det blir 50 000 færre av de fra 0 til 18 år. Dette er et bilde på en befolkning som
220 blir eldre.

I dag har vi over 100 000 under 30 år, som jeg sa, som verken er i utdanning eller i arbeid. Det er et problem, for vi får ikke folk til å gjøre alle de jobbene vi skal
225 gjøre fremover i dette arbeidsmarkedet som endrer seg. Hvis ikke vi klarer å jobbe på nye måter, så får vi ikke folk til å gi den velferden, helsetilbudene og skoletilbudene og det som skal til. Og da får vi heller ikke nok inntekter til fellesskapet til å finansiere den velferden.

230 Og da er det verdt å minne om denne tabellen (*nytt lysark*); det er hvordan vi bidrar til eller bruker av spleiselaget – velferdsstaten; de første 18-20 årene – og dere er fortsatt i den kategorien – selv om noen av dere har jobber. Da får dere tilbud fra spleiselaget gjennom skolegang og gratis helsetilbud på en god del områder. Så går dere inn i en mellomfase hvor dere er ‘netto i minus’, der dere
235 bidrar inn til spleiselaget. Og så, på slutten der, vil de fleste komme over i det at de har behov for tjenester, det som Finansdepartementet kaller netto overføringer fra forvaltningen etter alder.

Det er det bildet vi står overfor. I det første løpet på 25 år så mottar du, fra 25 til
240 65 år så bidrar du, og fra 65 så snur det igjen. Denne generasjonskontrakten går ikke opp uten at vi har politikk og reformer som gjør at vi arbeider; at alle som kan bidrar i arbeid.

Siden jeg ble statsminister i 2021, har 145 000 flere kommet inn i jobb. Det er
245 veldig bra. De har valgt å gå inn i jobber, for det er jobber. Men nå sier vi som regjering, at frem til 2030, så er målet å få inn 150 000 til, men det er folk som ikke nødvendigvis går og søker på en jobb og får den jobben. Det kan være folk som trenger noe tilrettelegging, kan jobbe litt mindre enn 100 %. – Litt sånn for å klare å komme inn i jobb. Og vi har alle interesse av å bidra til det. Fordi alle
250 oppgavene vi skal løse i Norge – det er ikke pengene som avgjør det, men det er det at vi jobber. Og det er ambisiøst å få så mange flere i jobb.

Og spørsmålet er da: Hvordan får vi til det? Hva er det som oppmuntrer til dette – for disse 100 000? Tenk dere det, 100 000 under 30 år, de er ikke i jobb,
255 og ikke i arbeid og opplæring. Så hvor er vi? Og hvordan blir disse årene hvis ikke de kommer seg inn, fra livet på ‘utsiden’? Det er ikke noen kilde til bra liv.

Så det er i grunnen det jeg hadde lyst til å si til dere innledningsvis; store Norge står overfor store utfordringer. Jeg tror alle statsministre der ute, det er min

erfaring; alle er glad i landet sitt, de vil bo i landet sitt. Men med utgangspunkt i å være statsminister ville de fleste si at de vil byttet med meg. – Fordi Norge er kjennetegnet ved at vi har gode muligheter, vi har bedre økonomi, vi har veldig velutdannede folk, vi har gjennomgående god helse. Vi er urolige for ungdomskriminalitet, urolige for gjengkriminalitet; alle land har sine utfordringer, men sammenlignet med andre land har vi altså et veldig godt utgangspunkt.

265

270

Og det er poenget mitt til slutt. Dere skal leve lengst i politikken. Og så sier mange på min alder – at nå må det være tøft for unge mennesker å se den verden vi er i, klima og natur og det som skjer rundt oss. Og det skjønner jeg godt – at er egentlig tøft for alle. Men, dere, vi må ikke miste håpet. – At mennesker kan gjøre ganske store ting. Det som er feil, kan bygges om, og det er alltid en vei vi kan gå videre.

275

Og jeg skal fortelle dere ett eksempel som jeg trodde var helt utenkelig, men som er utrolig spennende og stort. Jeg arbeidet rundt 2000 i Verdens Helseorganisasjon (WHO). Og da, på det tidspunktet, så hadde vi i en oversikt over verden at vaksinering, barnevaksineringen, den vaksinen som alle små barn får første leveår, og som beskytter mot sykdommer som du dør av før du er fem år, var på vei ned. Den hadde gått veldig fint opp, og så flatet den ut på 1980-tallet. Og det var veldig mange land som hadde store fattigdomsproblemer hvor ungene ikke ble vaksinert.

280

285

Da ble det tatt et initiativ om at Unicef og WHO og noe privat legemiddelindustri skulle samarbeide om å gjøre vaksiner tilgjengelige for alle medlemsland. Det var noe jeg jobbet med sammen med Gro Harlem Brundtland som var generaldirektør i WHO. På det tidspunktet, i 2000, så fikk Norge en ny regjering, akkurat da dette begynte. Det var Jens Stoltenberg som var statsminister og jeg var hans stabssjef på Statsministerens kontor.

290

Norge bestemte seg for at dette initiativet med å sikre vaksiner til alle verdens barn, det skulle Norge være med på og støtte fra dag 1. Der gikk de store organisasjonene som WHO og Unicef inn, og så gikk land som Norge inn, og så gikk Bill Gates, som hadde tjent masse penger i Microsoft, han gikk inn og

295

300 puttet penger i det, og så laget man et prosjekt for land som hadde 40 % dekning
av vaksiner til barn, de kunne gå opp til 45 % med å få støtte fra land utenfra, så
kom de til 45 %, og så kunne de gå videre til 50.

Og jeg husker, da vi kom og skulle danne regjering, så var det – det er noen
305 AUF-ere her, ser jeg – så var det Anniken Huitfeldt, som var leder i AUF, hun
skulle spille inn til regjeringen, og hva var AUFs krav til den norske regjeringen?
Det kravet de stilte, var at Norge måtte gå i front for å støtte dette initiativet,
Den globale alliansen for vaksiner. Og det gjorde Norge.

310 Det har vært en av de største utviklingssuksessene vi har sett i verden. Vi redder
antakelig 10-20 millioner menneskeliv hvert år gjennom den vaksineinnsatsen.
Og jeg pleier å si når jeg er rundt og møter AUF-ere, at hva betyr dette, hva
betød det at AUF på et tidspunkt var med å gjøre ting som har reddet mange
millioner menneskeliv. – Og så vil noen si at nei, det er å ta litt hardt i. Men det
315 er ikke det. Det er ikke sant.

Poenget er her at det er mulig å gjøre og få til store ting. Og det håpet må vi bare
beholde, enten det handler om å lykkes for klimaet, lykkes med ny teknologi,
jobbe på nye måter, få utslippene ned, eller lykkes i det at det er faktisk et poeng
320 å få seg den opplæringen som skal til for å få jobb. – Så med dette, takk for
oppmerksomheten!

Kilde

<div>regjeringen.no</div>

325

Emner

Arbeid, Befolkning, Foredrag, Geografi, Klima, Norsk historie, Ungdom, Utenrikspolitikk, Økonomi

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-er-mulig-a-gjore-og-fa-til-store-ting>

330

335